

## Issue X (2024)

J. Ma, *POLIS : A New History of the Ancient Greek City-State from the Early Iron Age to the End of Antiquity*, Princeton & Oxford 2024. Princeton University Press, xv+713 Sayfa (51 Görsel). ISBN: 9780691155388 (hardback) | ISBN 9780691255484 (ebook)

**Emre DİLEK**

 0009-0004-0234-9780



The entire contents of this journal, *Libri: Journal of Epigraphy, Translation and Review* is open to users and it is an 'open access' journal. Users are able to read the full texts, to download, to copy, print and distribute without obtaining the permission of the editor and author(s). However, all references to the articles published in the e-journal *Libri* are to indicate through reference the source of the citation from this journal.

*Libri*, is a peer-reviewed journal and the articles which have had their peer reviewing process completed will be published on the web-site (journal.phaselis.org) in the year of the journal's issue (e.g. Issue X: January-December 2024). At the end of December 2024 the year's issue is completed.

Responsibility for the articles published in this journal remains with the authors.



This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

**Citation** Dilek E. 2024, *POLIS : A New History of the Ancient Greek City-State from the Early Iron Age to the End of Antiquity*. Yazar: Ma J. *Libri X*, 103-107. DOI: 10.5281/zenodo.14555881

Received Date: 17.12.2024 | Acceptance Date: 20.12.2024

Online Publication Date: 25.12.2024

Article Type: Book Review

**Editing:** Phaselis Research Project  
www.libridergi.org



J. Ma, *POLIS: A New History of the Ancient Greek City-State from the Early Iron Age to the End of Antiquity*, Princeton & Oxford 2024.  
Princeton University Press, xv+713 Sayfa. ISBN: 9780691155388  
(hardback) | ISBN 9780691255484 (ebook)

Emre DİLEK \*

Columbia Üniversitesi Eskiçağ bölümünde profesör olarak görev yapan John Ma tarafından kaleme alınan *Polis: A New History of the Ancient Greek City-State from the Early Iron Age to the End of Antiquity* isimli kitap 2024 yılında Princeton Üniversitesi yayınları tarafından okuyucuların ilgisine sunulmuştur. İsminden de anlaşıldığı üzere kitap Hellen şehir devletlerinin yapısını ve gelişimini yeni bir perspektifle incelemektedir. Kitap ilk beş bölümü kronolojik olarak *polis*'in MÖ 1100'den MS 400'e kadar olan tarihsel dönemini kapsayan; son ikisi ise teorik olarak siyasi ve felsefik çıkarımlara odaklanan toplamda yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler temel olarak MÖ X. yüzyıldaki küçük yerleşim yerlerini ve *Proto-polis* oluşumlarını, MÖ VII ve VI. yüzyıl devletleşme ve gerçek *polis*'lerin ortaya çıkışı ile *polis* yapısının Hellen dünyasında yaygınlaşmasını, MÖ IV ve III. yüzyıl Makedonia ve Hellenistik krallar ile ardından Roma'yla birlikte özerk birer yapı olarak imparatorluk sistemine entegrasyonunu örnek olaylar, anekdotlar, arkeolojik buluntular ve epigrafik belgeler temelinde ele alır. Kitap görseller ve haritalarla da zenginleştirilmiş ve bunlara ilave olarak en sonunda kapsamlı bir indeks ve ana hatlarıyla antikçağın kronolojisi özet bir tablo şeklinde eklenerek okuyucuya sunulmuştur.

Yazar önsözde (xv-xviii) kitabın amacını özetle şu şekilde tanımlamıştır: *Polis*'in "Klasik" Dönem'le sona erdiğine dair herhangi bir görüş, epigrafik materyal tarafından çürütülmüştür; Eski Çağ Tarihi'ne dair, beşinci ve dördüncü yüzyıllarda Atina-Sparta ikilisinin ötesinde, Klasik-sonrası *polis*'e geniş bir yer ayırmayan herhangi bir anlayış kaçınılmaz olarak eksiktir. Bu kitaptaki tarih, 'Klasiktir'; çünkü Batı'daki yakın bir kültürel gelenekte yüceltilmiş insanları ve yerleri konu alır. Aynı zamanda filolojik veya bağlamlarıdır. Zira bu klasik tarihi net olarak belgelenmiş maddi ve sosyal dünyalara konumlandırır. Ayrıca 'felsefi'dir; çünkü güç, eylemler ve nedensellik, ayrıca da değer gibi sorularla ilgilenir. Sonuç olarak, en azından Hellen kent devletine dair Klasik-olmayan bir anlatı sunma iddiasındadır. Buna ilave olarak yazar kitabın, Helenistik Dönem uzmanlarının (kendi dönemlerini eski tarihin bütünüyle ilişkilendirmeleri açısından), klasikçilerinin (Klasik eserlerin üretim bağlamlarını değerlendir-

\* Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya, Türkiye.  
emre.dilek@me.com | 0009-0004-0234-9780

meleri ve yeniden bağlam kazandırma açısından), tarihçilerin (bir tür kent devletinin anlatısını sağlamaları açısından), filozofların (*polis*'i tarihsel bir bağlama oturtmaları açısından), sosyal bilimcilerin (güç, çıkarlar ve ideolojiyle ilgili bazı meselelerin eski uygulamalarda nasıl işlediğini göstermeleri açısından) ve modern yurttaşların ilgisini çekebileceği ümidini ifade eder.

Günümüz terminolojisinde “şehir-devleti” olarak ifade edilen *Polis* aslında bu tanımın çok ötesinde, daha derin bir anlam ve yapıya sahiptir. *Polis* belirli bir sınıır içerisinde bir halk ve çeşitli binalardan oluşan somut yapısının ötesinde dönemindeki siyasi anlayışı şekillendiren vatandaşlık, özgürlük ve eşitlik kavramları ile bunların uygulamasını da içeren bütünsel bir olgudur. Bu bağlamda kitaptaki *polis* kavramına yönelik yeni bakış açıları antikçağın bu geniş kavramının daha ayrıntılı incelenmesine ve anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Başlığını “*Polis*'in Peşinde” olarak çevirebileceğimiz birinci bölüm (3-20), *polis* kavramını anlama, keşfetme ve izini sürme amacını taşır. Herakleia'daki bir yazıttan yola çıkıp içeriğindeki kavramları inceleyerek *polis*'in yapısına yönelik çıkarımlar yapan yazar bu kavramları pekiştirmek için yine epigrafik belgeler ışığında Priene, Panepous ve Palmyra gibi *polis*'ler hakkında karşılaştırmalı bilgiler verir. Tüm bunların neticesinde *polis*'lerin nüfus ve yüzölçümü bazında etki alanlarını gösterdiği grafikleri de sunarak takip eden bölümler öncesi temel kavramları ve perspektifi okuyucu için net olarak ortaya koyuyor.

*Polis*'in kronolojik olarak incelenmeye başlandığı bölümlerin ilki yani kitabın ikinci bölümü “*Polis* Öncesi: Olanaklar MÖ 1100-700” (21-68) ana başlığını taşır. Yazar bu bölümde 20. yüzyılın ikinci yarısında çok gelişen arkeoloji biliminin maddi kanıtları değerlendirme açısından *polis* öncesi dönemi açıklamada etkin bir rol oynadığını vurguluyarak *polis* kavramının başlangıcını ve gelişimini ele alır ve bunun yalnızca bir başlangıç noktası değil, tarihsel süreçlerin ürünü olduğunu vurgular. Bu süreçte toplumsal, siyasal ve mekânsal yapıların nasıl biçimlendiğini tartışan yazar, *polis*'in ortaya çıkışının noktasal değil bu yapıların karmaşık ve çeşitlilik içeren bir gelişim sürecinin sonucu olduğunun altını çizerken şehirleşme, toplumsal konsolidasyon, elitler ile topluluklar arasındaki ilişkilerin müzakeresi ve proto-şehirleşme merkezlerinin oluşumu gibi olguların rollerine değinir. Ayrıca, “Karanlık Çağlar” olarak adlandırılan dönemin, daha önce varsayıldığı gibi tamamen durgun bir gerileme dönemi olmadığı, aksine ekonomik faaliyetlerin devam ettiğini ortaya koyan yeni kanıtlar olduğunu iddia eder. Sonuç olarak, yazar, *polis*'in doğuşunun tek bir doğrusal hikâye olmadığını, aksine belirsiz ve karmaşık bir süreç içinde var olduğunu savunur.

Yazarın anlatısında saray merkezli Miken uygarlığındaki sosyal karmaşıklığın, mülk sahipliği ve iktidar yapılarının gelecekteki *polis*'lerin temellerini atmış ve toplumsal ilişkilerin tanımlanmasında önemli bir rol oynamış olduğu ifade edilerek “Karanlık Çağlar” olarak adlandırılan dönemde yerleşim yerlerinin terk edilmesi ve ekonomik durgunlukla sonuçlanan süreç yerini toplumun yeniden şekillendiği, yeni sosyal ilişkilerin ve örgütlenmelerin doğduğu bir sürece bırakır. Ardından Geometrik Dönem olarak adlandırılan dönemde ticaretin ve hareketliliğin yoğunlaşması, dağınık yerleşim kümelerinin oluşumu ve topluluk ile elitler arasındaki ilişkilerin yeniden yapılandırılması gibi daha sonraki *polis* yapılarının temellerini

atan değişiklikler görülür. MÖ 750–700 arasında, arkeolojik kayıtlarda toplumsal konsolidasyon ve değişimi işaret eden önemli gelişmeler gözlemlenir. Yerleşim düzenindeki değişiklikler örneğin agora gibi kamusal alanların ortaya çıkışı elitlere ait yerleşimler yerine toplumun yatırımları ile inşa edilen tapınaklar bunlara örnek olarak verilir. Kısaca erken dönem *polis* formunun temelini oluşturan daha karmaşık ve organize yerleşimlerin ortaya çıkmasını sağlayan süreç değerlendirilir.

“*Polis*’in Oluşturulması: Birleşme, Topluluk ve Adalet–MÖ 675–450” (69–152) isimli kitabın üçüncü bölümünde yazar MÖ VIII. yüzyıldan MÖ V. yüzyıla kadar *polis*’in sosyal, siyasi ve kurumsal evrimini ele alır. Bu süreçte yazının, hukukun ve kolektif topluluk anlayışının önemini vurgular. Buna göre; yazılı kanunlar, Hellen toplumlarında topluluk kimliğini, otoriteyi ve düzeni somutlaştıran bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Yani yazılı kanunların ortaya çıkışı bireysel güç yerine kolektif düzenlemelerin ve topluluk dayanışmasının önemini görünür hale getirmiştir. Ayrıca, Hellen şehir devletleri arasında büyük farklılıklar olduğu da belirtilir. Bazı devletler, Atina gibi, büyük donanmalar ve ordular kurabilirken, daha küçük şehirlerin sınırlı kaynaklara sahip olmasının yarattığı eşitsizlikler hem siyasi tarihin gidişatını hem de toplulukların büyüklük ve güç açısından neden farklılaştığını anlamak açısından önemlidir.

MÖ 700 ile 450 yılları arasındaki Arkaik Dönem’in tanımlanmasını, bu dönemin karakteristik özelliklerini ve tarihsel bağlamını değerlendirirken bu dönem *polis*’in tarihindeki farklı ve belirgin bir aşamayı işaretler. Bu dönem, Demir Çağı’ndan farklılaşan ve Klasik Dönem’e zemin hazırlayan benzersiz bir süreçtir. Arkaik Dönem, Hellen şehir devletlerinin merkeziyetçi ve hiyerarşik devlet modellerine tam olarak uymadığı bir geçiş sürecini temsil eder. Bu durum, bazı tarihçilerin ve antropologların, *polis*’in bir devlet olmadığını iddia etmelerine yol açmıştır. Ancak, bu yaklaşımın yanlış olduğu belirtilerek *polis*’in, kendi dinamikleri ve karmaşık yapısıyla başka tür bir devlet biçimini temsil ettiğinin altı çizilir. Dönem, hoplitlerin savaş düzeni, aristokratik şöenler, vazolar ve heykeller gibi belirgin kültürel ve sanatsal üretimlerle karakterize edilir. Bu unsurlar, dönemin sosyal ve siyasi çeşitliliğini yansıtır. Yazar, bu dönemi hem sonraki Klasik Dönem’den farklılığı hem de kendi içindeki karmaşıklığı ile ele alır.

Kitap dördüncü bölümde “Klasik” *Polis*’in Çerçevesinin Çizilmesi – MÖ 480–180” (153–258) başlığı altına Atina, Sparta ve Thebai gibi büyük güçlerin hegemonya mücadelesiyle şekillenen, sürekli savaşlar ve diplomatik karmaşıklıklarla dolu bir sürece odaklanarak Peloponnesos Savaşı, Korinthos Savaşı ve diğer çatışmaların, Hellen şehir devletleri arasındaki bir güç yarışı oluşturduğu bu dönemi, “Antik Yunan’ın Yüzyıl Savaşları” olarak nitelendirir. Süreç tüm bu çatışmalara rağmen, şehir devletleri arasında dayanışma ve işbirliği örnekleri sergilemiş ve bağların tamamen kaybolmadığını göstermiştir. Bu dönem, hem yoğun çatışmaların hem de karşılıklı yardımlaşmanın örneklerini barındıran, *polis*’lerin karmaşık siyasi, askeri ve sosyal yapısını yansıtan bir süreç olmuştur. Bu bölümde Atina’nın, Perslerin yenilgisinden sonra hegemonyasını pekiştiren önemli bir aktör haline gelmesine diğer birçok *polis* üzerinde ekonomik ve siyasi kontrol sağlamasına değinilir. Ancak, bu yayılcı politikanın,

Atina'nın ekonomik sömürgeciliği ve ağır vergilendirme uygulamaları nedeniyle tepki toplamasına değinilerek Samos ve Mytilene gibi şehirlerin isyanlarına ve onun hegemonik yönetimine karşı Sparta liderliğindeki koalisyonların oluşmasına neden oluşu arasındaki neden sonuç ilişkisi vurgulanır.

Dönemin güç mücadelelerine rağmen, *autonomia* (özerklik) gibi normlar, *polis*'ler arasındaki ilişkileri düzenlemiş ve güç dengelerini sağlayarak iş birliğini teşvik etmiştir. MÖ IV. yüzyılda, hegemonik baskı yerine karşılıklı yükümlülükler ve normlarla şekillenen bir ağ ortaya çıkmış ve bu durum, *polis*'ler arasında ekonomik büyümeyi ve dayanışmayı artırmıştır.

Kitap “*Polis ve İmparatorluk*” isimli beşinci bölümde (259-402) *polis*'in dönüşümünün izlerini Roma Dönemi'nde takip etmeye devam eder. Vatandaşların kamu hizmetleri karşılığında ödüllendirilmeye başladığı değişimi İdagras ile örnekleyerek ortaya koyar. MÖ 30'larda Patara'da yaşayan Pankration yarışmalarında zaferler kazanmış ve tanınmış bir sporcu olan ve daha sonra da Likya Birliği'nde önemli roller üstlenmiş olan İdagras'ın Pataralılar tarafından kamu hizmetleri için bronz bir heykel ve altın taçla ödüllendirmiş olması örneği verilir. Bu değişimin sonucunda, Roma'nın güçlenmesiyle birlikte *polis*'in özerkliğinin ve genel anlamda demokrasininin dönüşümünü, aynı zamanda da Roma İmparatorluğu'nun yerel kültürleri nasıl şekillendirdiği ortaya konur.

Kitabın son bölümleri olan, “*Polis'i Anlamlandırmak*” (403-538) isimli altıncı ve “*Arzuladığımızın Polis'i*” (539-554) adlı yedinci bölümüne yazar kitabın önceki bölümlerinin genel bir değerlendirmesi ile başlar ve ardından kitaptaki *polis* tarihçesinin anlatım modelinin üç temel özelliği ile devam eder. Bu özelliklerden ilkinin öyküleyici ve betimleyici olarak tanımlarken ikinci olarak, anlatıda tarif edilen olguların birliğini varsaydığını ve son olarak da anlatının güce, devlet yapısına ve kurumlara odaklanarak yapılandırıldığını ve diğer toplumsal olguların ya bu unsurlara bağlı olduğunu ya da onların işlevleri olduğunu belirtir. Altıncı bölüm olan “*Polis'i Anlamlandırmak*” başlığı altında yazar onu bir toplum olarak, çıkarlar ve idealler bağlamında inceleyip kötü ve en kötü *polis* modellerini ortaya koyarak karşılaştırmalar yapar. Antik Yunan'daki *polis* kavramını tarihsel süreklilik açısından ele alarak antikçağ ile modern dünyadaki etkileri üzerinden günümüze bağlar. Antik Yunan'daki *polis*'lerin modern Avrupa ve ulus-devletler üzerindeki etkisi doğrudan bir sürekliliğe dayanmadığını vurgulayarak, “*İtalya'daki Orta Çağ komünleri gibi bazı kurumlarda dolaylı etkiler görülse de polis ile modern demokratik ulus-devletler arasında kesintisiz bir bağlantı yoktur*” der.

*Polis*'in siyasi olarak günümüze yansımalarını ise demokrasi ve eşitlik üzerinden betimler. Buna göre *polis*'in ekonomik ve politik eşitlik vurgusu, modern dönemde özellikle demokrasi ve neoliberalizmin eleştirisi bağlamında yeniden gündeme geldiğini söyler. Yerel güçler ve küreselleşme bağlamında ise küçük ölçekli yerel yönetimlerin (*polis* gibi) önemi, modern süper güçler ve küresel şirketlerin etkisi karşısında tartışılmakta olduğuna vurgu yapar. Sosyal ve kültürel boyutlarda ise *polis*'in sadece demokrasi ile ilişkilendirilmeyeceğini, aynı zamanda monarşi, imparatorluk ve hiyerarşi gibi kavramlarla da ilişkili olduğuna değinerek onun etnik ve sosyal dışlama gibi olumsuz yönlerinin de mevcut olduğunu ifade ederek *polis* anlayışının dışladığı kadınlar ve köleler gibi kesimlere değinir. Bunun, modern ulus-devletlerin ayrımcı

yapılarıyla kıyaslanabileceğini belirtir.

Hellen dünyasının *polis* olgusu bağımsız birer siyasi birim olarak işlev görmüş ve katılımcı yönetim biçimleriyle bireylerin toplum yaşamında aktif rol almasını sağlamıştır. *Polis*'ler arası işbirlikleri ve rekabetler, diplomasi, ticaret ve savaşlar yoluyla Hellen medeniyetinin hem çeşitlenmesini hem de güçlenmesini mümkün kılmıştır. *Polis*'ler Hellen dünyasının çeşitliliğini yansıtmış ve Hellen kimliğinin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, *polis*'lerin yarattığı siyasi modeller ve kültürel üretim, Batı düşüncesi ve demokrasinin temellerini atarak modern dünyayı etkilemiştir. Sonuç olarak Antik Yunan'da *polis* olgusu siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan Hellen dünyasının temel yapı taşlarından biri olmuştur. Yazar kitabında bu olguyu tarihsel, sosyal, siyasi ve felsefik bağlamda örneklerle inceleyerek ona ışık tutmakta ve daha iyi anlaşılması açısından yeni bir perspektif sunmaktadır.